

GEDACHTESTROOM

DE ALM & DE KONING VAN BHUTAN

Na het videogesprek met Dette was hij zijn ontbijttrog met muesli, banaan, blauwe bessen en melk (Heumilch!) gaan klaarmaken en natuurlijk de brokken van Jonas, waar hij wat héél fijn gesneden worst met zijn hand doorheen mengde. Hij at en dacht, Jonas schrokte. Sevrien dacht van alles, van het één naar het ander, net als 's nachts als hij wakker was en niet in slaap kwam.

... Wat moet ik zeggen, wat moet ik schrijven? Zijn ze het waard om over te schrijven? Zijn ze het waard ze toe te spreken, al die toetsenbordhelden daar veilig achter hun schermpjes? Maar ja, ze kunnen er misschien niks aan doen, hebben hun medium en hun podium zomaar via internet cadeau gekregen. Denken continu een mening over alles en iedereen te moeten hebben en deze nu te mogen uitkotsen. Het primitivisme is schokkerend. Zijn net orken, schreeuwen zich de wereld in. Lijken de lagere school na de tweede klas te hebben verlaten. Functioneel anafabetisme of totale onverschilligheid ten aanzien van het woord. Triest feitelijk. Niet gedacht in pre-coronatijd dat algemeen mensniveau zo dierlijk laag kan zijn. Of het lijkt maar zo. Ben ik niet te ver gegaan juist deze mensen aan mij te binden, als een ware populist. Heb ik mij niet te ver door het spel laten meeslepen? Heb ik mij niet overschat? Zoiets van: Maar lieve Sevrien, spreek slechts één woord en we zullen weer helemaal gezond worden.

Hij grinnikte even in zichzelf maar wist heel goed dat hij hoe dan ook alle mogelijke prudentie naar zich toe moest halen. De situatie naar volledigheid analyseren en inschatten, en zowel met wijsheid als pragmatisme zijn woorden kiezen en besluiten nemen tot handelen. Ook was het de vraag of hij dit allemaal alleen kon. Nou, hij had nu in ieder geval Jonas steeds aan zijn zijde. Daar kon hij goed mee praten.

En wat was in dit geval wijsheid? Logisch gezien moest dat altijd op het goede gericht zijn. Ruzie maken en standpunten verharderen was niet echt wijs. Daar had hij sowieso altijd bewust voor gewaakt. Zijn standpunten, tenminste welke hij verkondigde, waren van meet af aan weliswaar licht populistisch maar helder, concreet, zo feitelijk mogelijk, ogenschijnlijk logisch en waar nodig hard. Twist en debat echter, daar liet hij zich nooit toe verleiden, daar liet hij zich simpelweg niet mee in. Evenmin zette hij zich per definitie af tegen de zogenaamde 'elite', de gevestigde orde, de wetenschap, en al helemaal niet tegen de medische wetenschap, zoals met name in de coronatijd bijna algemeen gebruik werd, wat een extra zwengel gaf aan de wereldwijde polarisatie. Men kon het doen met wat Sevrien zei tijdens speeches en interviews, en zo werd hij automatisch ongrijpbaar en onaantastbaar. Uitnodigingen voor kletsprogramma's sloeg hij bij voorbaat al altijd af. Waarschijnlijk was juist zijn discussieverzuim

zijn kracht geweest. Het was even intrigerend als mysterieus. Een beetje zo van: ik ben die ik ben. Punt. Maar feitelijk was hij meer van Ubuntu.

‘Jonas, we gaan!’ Hij bond Jonas aan de lange Flexicord van tien meter. Ze waren er nog te kort om Jonas los te laten lopen. Hij luisterde dan wel erg goed maar het was niet denkbeeldig dat het instinct hem hier zou kunnen overrompelen. Je had alles op de alm, in de bossen, de weiden en tussen rotsreuzen eromheen: gemzen, die nu langzaamaan de lager gelegen naaldbossen gingen opzoeken, bergmarmotten, sneeuw hazen, woelmuizen, vossen, reeën, herten, hogerop de steenbokken en het was maar beter ook de adelaars met minimaal een half oog in de gaten te houden. En dan hebben we het nog niet over recent weer opdoemende exoten zoals de wolf, de lynx en hier en daar een verdwaalde beer. Ofschoon dergelijke rovers nog niet rondom Älpele waren gesignaleerd, was dit vanwege de beslotenheid en voldoende aanwezige prooi in principe een uitgelezen gebied voor deze bijna vergeten sprookjesdieren.

Ze liepen vanuit Älpele de al snel omhoog glooiende almweide op, richting de omsluitende rotsreuzen. ‘Waarom zijn de reuzen verdwenen, de reuzen van Kanaän?’ murmelde hij voor zich uit. ‘Omdat ze in een verhaaltje zaten,’ gaf hij zichzelf antwoord. ‘Reuzen hebben trouwens ook

niks met welles-nietes-geneuzel.' Jonas liet het aan zich voorbijgaan, dus deed Sevrien dat zelf verder ook maar.

In de zomer, laten we zeggen van half mei tot einde augustus, was de kleur van de natuur overweldigend hier, dat wil zeggen als je er oog voor had, want de almweide was geen modeltuin. Behalve met boter- en paardebloemen, de margrietten en vele distelsoorten liet de alm zich graag vergoddelijken met – ik noem eens wat – de diep paarse monnikskap, orchideeën in alle kleuren, de blauwe gentiaan, de lichtroze adderwortel, de ruige weegbree, de harige ratelaar, de diep-rode wilde alpenroos, de ranke paarsblauwe bosooievaarsbek, de wede met zijn opvallende gele bloemschermen, de wond- en rolklaver, de paarsroze vlinderbloem esparcette, die vanwege haar zeer goed verteerbare eiwitten een enorme voedingswaarde had voor alle grazers ...

Oh, en dan de fel-gele kogelboterbloem. Zij leek op haar verheven dunne stengels en met de scherpe zuiver gele bloembollen er bovenop welhaast te zweven boven het aardse. En dan ernaast de donkere bijna zwartpurperen akelei met zijn gouden meeldraden was een net zo typische alpenplant, maar minder frequent voorkomend en minder verspreid dan de kogelbloem. Soms echter, in de toevallige nabijheid van de donkere akelei en de hallucinerende kogelboterbloemen waande je je met wat fantasie in Eden.

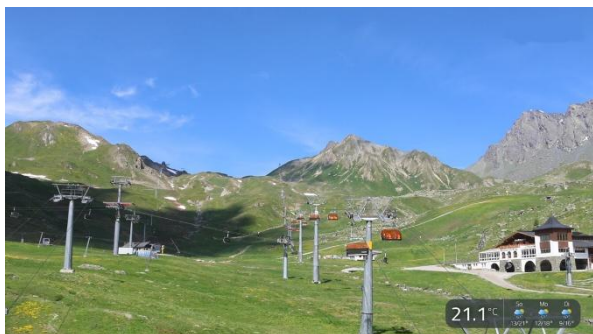

Hoe kon de natuur dit allemaal zo arrangeren? Hoe vulde de ene bloem of plant de ander aan? En dan hadden we het nu nog maar slechts over de bloeikleuren! Want hoe kwámen al die bloemen daar, wat deden ze er eigenlijk? Op grond waarvan leefde dat naast elkaar? Toeval? Nee, toeval bestaat niet in de natuur. Vulden ze elkaar aan in functionaliteit? De vlinderbloemigen deden bijvoorbeeld aan stikstofbinding. Konden andere planten daarvan profiteren en wat gaven ze dan terug? Daar waren vast heel veel voorbeelden van. Misschien iets om te onderzoeken nu hij straks tijd ging krijgen. Er groeiden heel wat vlinderbloemigen op de almen. Kon de westerse verstedelijkte laaglandmens lering trekken uit de omgang met de natuur op de alpenweide? Was dit überhaupt te vertalen naar de Nederlandse veehouderij? De koeien en kalveren die

geen industriegras meer graasden maar gewoon kruidengras en -groen, wat allemaal in de melk werd meegenomen. Wel wat minder melk mis-schien.

Zo kocht Sevrien er altijd *Heumilch* in de su-permarkt. Hoe kon de mens democratie net zo duurzaam arrangeren als een alpenweide haar schoonheid en cyclisch voortbestaan? Was er een vergelijk?

Maar stel dat de almen in bezit werden geno-men door rijke investeerders, zoals ook skiliften en -pisten steeds meer werden aangekocht en ontwikkeld door kapitaalkrachtigen, dan is het vraag in hoeverre de natuur op termijn nog in staat zou zijn waarachtige Heumilch te leveren, om maar eens iets te noemen.

Hij was met Dette nog een paar dagen in juni tus-sendoor in campagnetijd hier in het dorp bij Re-gina in Gästehaus Huber geweest en op een van

die dagen waren ze samen, Dette en Sevrien, omhoog naar Älpele gelopen. Daar wat gegeten en gedronken met Regina. Andreas schoof ook even aan. De alm was toen op zijn mooist. Hij had haar bewust helemaal in zich opgenomen, waardoor hij haar nu in zijn herinnering weer als vanzelf naar voren kon toveren, in beelden beschrijven.

Het kleurenpalet was nu in herfsttij echter een stuk minder hevig dan die paar maanden geleden, daarentegen zeer stemmig en precies wat hij nodig had om het document te kunnen maken waarvoor hij gekomen was. De lariksen verkleurden al naar goudgeel, de lila herfsttijloos stak hier en daar verspreid of in plukjes de kop op, maar dat zou niet lang meer duren. Sevrien noemde haar de herfstkrokus van de Alpen. De bosbessenstruiken zagen al diep wijnrood en de inmiddels donkerbruine blaadjes van de cranberries droegen een mysterieuze paarsachtige gloed. Allemaal afscheidssignalen van de *vita activa* van de almenflora. Nu vervloeiده allengs de tijd naar die van de *vita contemplativa*.

Ze liepen in de richting van de halve ring rotsreuzen die het hoogtedal omsloot. Eigenlijk lag de hut al vrijwel aan het einde van de alm en ging het meteen erna flink omhoog. Ze klommen en slingerden zich tussen wat laatste lossere lariksbosjes omhoog en stonden plotseling midden in de machtige rotswereld. Links in de verte tussen twee bergtoppen was een nog groene wat lagere

bergkam, een zogeheten 'Sattel' in het Duits. Er liep een nauwelijks te onderscheiden en dus weinig gebruikt pad via wat omwegen naartoe en Sevrien wist dat er ook een pad was recht in de lengte van de kam of graat. Van daaruit voerde een gemarkeerde route naar het volgende dal, dat echter veel dieper lag dan de Älpele-alm. De eerste keer dat hij die uiterst steile afdaling had gedaan, had hem dat drie uur gekost. 'Dat gaan we niet doen, Jonas. Want wat je af gaat, moet je ook weer op, hè? Maar we gaan wel even kijken. OK?' Hij kwispelde.

Na een half uur waren ze op de 'Sattel'. In de lengte over de graat liep inderdaad een smal uitgesleten pad. Aan de andere kant ervan ging het het naaldbos vrijwel recht de diepte in, maar een stukje verder noordwaarts bevond zich de gemarkeerde afdaling naar het al genoemde ooit diep uitgesleten keteldal, waarin tevens de prachtige smaragdgroene Willersee zich zo'n twaalfduizend jaar geleden aan het einde van het pleistoceen voor eeuwig had neergelegd. Je kon haar vanaf de graat een zevenhonderd meter lager tussen de bomen aanlokkelijk en transparant zien liggen pronken.

'Mooi hè, Jonas?' zei hij. Jonas keek vluchtig op maar meteen weer naar de diepte. Bij het begin van de eindeloze route naar beneden, begeleid met roodwit geschilderde vlaggetjes op stenen langszij, stond een stevige rotssteen. Sevrien

ging er half op zitten en begon te praten. Zomaar, leek het, wat in hem opkwam, voor zichzelf of voor Jonas, dat was niet echt duidelijk, of misschien ook wel niet van belang. Jonas legde zich aan de voet van de steen gelaten neer, alsof hij dit wel kende, en luisterde, of luisterde helemaal niet. In de communicatie van mens naar hond blijft de vraag van één- of tweezijdigheid.

‘Ik heb iedereen **bedonderd**, Jonas. Maar niemand, echt niemand heeft het in de gaten gehad, en nóg niet. En nu moet ik de wereld van mijn volgelingen overdonderen en zeggen dat ik ze bedonderd heb en dat ik ze wéér ga bedonderen, want als ik dat niet doe, bedonder ik dadelijk mezelf. Snap je?’ Dezelfde korte blik schuin naar boven. Hij had waarschijnlijk alleen iets van ‘donder’ meegekregen maar het maakte Jonas geen bal uit. Ik lig goed, dacht hij. Klets er nog maar wat op los.

‘Ken je het verhaal van **de Koning van Bhutan**?’ Jonas zweeg. ‘Goed. Dan vertel ik het je.’ Sevrien boog een stukje naar voren en steunde zijn ellebogen op de bovenbenen. Jonas legde zijn kop op de voorpoten. Het kon wel even gaan duren.

‘Het is nog niet zo heel lang geleden dat de koning van Bhutan vond dat het allemaal anders moest. Hij was de vierde monarch van de Wangchuck-dynastie. Deze koninklijke familie regeert over het land sinds de instelling van de monarchie in 1907. Dat was van be-

gin af aan bedoeld als een absolute monarchie, en dat *wás* het. Deze vierde koning heet (want hij leeft nog) Jigme Singye Wangchuck. Hij regeerde van 1972 tot 2006. Toen deed hij vrijwillig afstand van de troon om die door te geven aan zijn zoon, de huidige koning Jigme Khesar Namgyel Wangchuck. Dat was op zich al bijzonder want een monarch deed gebruikelijkerwijs pas afstand van de troon bij zijn dood. Logisch.

‘Maar ik heb het hier dus over de vierde koning, de vorige. Hij moet een bijzondere man zijn. Je moet weten dat in zijn tijd een koning of monarch de absolute macht had. En juist dat vond hij iets dat niet klopte. Hijzelf bedoelde het bijvoorbeeld allemaal nog heel goed voor de mensen maar bij een opvolger, die dan ook zomaar de absolute macht in de schoot geworpen kreeg, wist je dat op voorhand nog lang niet. Hij had weliswaar nog genoeg vertrouwen in zijn zoon, maar in de verdere toekomst kon er zomaar een telg komen die de macht niet aankon en zich zou laten corrumperen: een schare ja-knikkers en hielenlikkers aan zich binden, de wetenschap naar zijn hand zetten, onafhankelijke journalistiek onderdrukken en het volk stemloos maken. Niets is de mens vreemd en zeker de werking van macht niet.

‘Als je een link legt naar de huidige tijd, dan zou je het hebben over een monarch die autocraat wordt. Maar een monarch die gewoon zijn titel heeft geërfd is in beginsel al iets anders dan een autocraat die vanuit het niets de absolute macht heeft opgeëist en veroverd door alle vormen en instellingen van democratie de nek

om te draaien en alle mogelijke tegenstanders uit de weg te laten ruimen. Daarbij zijn er andersom, trouwens, heus wel wat autocraten die eigenlijk de status van monarch, of tsaar, stiekem ernstig ambiëren. Dat zijn de lastigste en meestal lelijkste gevallen.

'Dus Singye Wangchuck geilde niet zo op macht zoals een autocraat dat daarentegen altijd doet. Hij wilde van Bhutan juist een democratie maken. Waar in vele andere landen het volk vaak heeft moeten vechten voor democratie (en gezien de huidige wereldsituatie doet zich dat wéér of nog steeds voor) was het hier daarentegen de koning die erop aandrong. Maar de mensen zagen dat totaal niet zitten. Ze vonden het namelijk al helemaal prima met Singye. Zijn leiderschap was meer dan naar ieders tevredenheid.

'Singye had echter al een tiental jaren ervoor een voorschot op zijn beslissing in werking gezet. Zo had hij een aantal slimme geesten de opdracht gegeven een grondwet te maken en een democratisch parlement in te stellen. In 2008, twee jaar na zijn aftreden, werden er ook daadwerkelijk voor het eerst democratische parlementsverkiezingen gehouden. Daarmee waren meteen de absolute bevoegdheden van de koning, inmiddels Singye's zoon, aan het volk afgestaan. Voor de stabiliteit van het land op de lange termijn moest het volk het heft in eigen handen kunnen nemen.

'De koning is nu volgens de grondwet een constitutionele monarch maar niet langer meer een absoluut heerser. De koninklijke familie staat nog altijd in enorm hoog aanzien en fungeert als verbindende factor

*en bewaker van het democratische proces. Bovendien zien de mensen de koning als een symbool van eenheid. Dit laatste wordt ondersteund door de bijzondere filosofie die in Bhutan in praktijk wordt gebracht, namelijk het concept van het zogeheten **Bruto Nationaal Geluk**. In een "gewoon" land gebruikt men het begrip Bruto Nationaal Product/Inkomen om te berekenen wat de waarde is van alles wat door iedereen in een jaar is geproduceerd en verdiend. Het geeft aan hoe een land er economisch voor staat en wat de economische groei is. In Bhutan echter is de koning de eerste stimulator en bewaker van het nationale geluk, waarmee welzijn van de mensen en duurzaamheid belangrijker worden geacht dan economische groei.'*

Sevrien richtte zich afsluitend nu tot zijn hond: 'Maar ja, Jonas. Hoe men dit in de praktijk organiseert en of iedereen er genoeg geld en interessant werk mee heeft, dat weet ik niet precies. Maar het idee en het verhaal erbij mag voor mij een voorbeeld voor de wereld zijn en iets om eens met z'n allen serieus en goed uit te werken. Dan hoeven we elkaar ook niet meer de hele tijd met allerlei duivelse digitale spyware in de gaten te houden en door AI en algoritmen te laten manipuleren. En we hoeven dan ook niet altijd gelijk te hebben. Wat vind jij?'

Jonas had begrepen dat hij nu rechtsstreeks werd aangesproken en dit waarschijnlijk het einde van de spreekbeurt inluidde. Hij stond met

een hupje op, wat betekende dat hij het best er-mee eens was.

Het was nog een drie kwartier terug naar de Hütte. Sevrien bedacht dat hij dan wel een paar uurtjes van Jonas de tijd zou krijgen om aan zijn grote speech te werken. Halverwege de middag zouden ze dan weer een eind de alm op gaan. Eigenlijk zou een quad of iets dergelijks wel handig zijn om ook eens af en toe af te dalen naar de bewoonde wereld van het dorp. De *Dorfstube* was nog wel geopend en het *Bräuhaus* vast ook. Enige afwisseling kon de geest misschien wel wat leniger maken. Ja, de Hubers hadden zo'n quad. En Regina gebruikte doorgaans het Suzuki-jeepje voor de op- en afgang naar en van Älpele. Hij besloot te vragen of hij de quad kon huren in deze *Ruhe*-maand.